

Boris Buden

Autor: Jan Procházka

Na chorvatského myslitele **Borise Budena** mě přivedl Václav Bělohradský, který popularizuje Budenův koncept středoevropských národů jako „dětí postkomunismu“, které, aby se zavděčily svým západním dohlížitelům a vychovatelům, musí nejprve, „složit maturitu“ z demokracie, jak označil **ministr Rakušan** migrační pakt – tedy tím, že rezignují na svou identitu a suverenitu, na svou budoucnost a dobrovolně odejdou z tohoto světa. Žargon postkomunistické transformace je zatížen kuriózními metaforami: „výchova k demokracii“, „zkoušky z demokracie“, „škola demokracie“, která stále ještě potřebuje pleny, která sílí a zraje a možná má na nohou ještě dětské botičky, pokouší se o první nejisté krůčky, nebo, jak jinak, demokracie, která „strádá dětskými neduhy“. Lidé, kteří během demokratických revolucí let 1989/1990 právě osvědčili svou politickou zralost, se přes noc stali dětmi! (...) Ještě včera udělovali celému světu historickou lekci o odvaze, politické autonomii a historické zralosti, a přesto musejí dnes před svými vychovateli osvědčovat svou způsobilost coby jejich ukázněných chovanců, píše Buden v druhé kapitole své knihy **Konec postkomunismu** (Rybka Publishers, 2013).

Boris Buden nepatří do našeho „identitářského“ nebo „pronárodního“ tábora – naopak. Přesto řadu jeho postřehů stojí za to číst. Desiluzi roku 1991 sdílí společně s podstatnou částí populace východní Evropy a všímá si, že „přechod k demokracii“ maskoval spíše „přechod k porobenectví“, nesvéprávnosti a tranzici na úroveň rozvojovky. Z konzervativních, socialistických, národních států se silnou armádou a Ruskem v zádech, se přes noc stal Disneyland, orientální nevěstinec, skládka a montovna osazená nesvéprávnými dětmi, které musejí západní kurátoři prostřednictvím obslužné kasty z neziskovek nejprve „vychovat k demokracii“.

V neposlední řadě si Buden všímá, že socialismus – nutně předpokládá identitu. S kým být solidární než s příslušníky kolektivu – vlastního národa, etnika, církve apod.? Budenovo volání po solidaritě „všelidské“ považuji za naivní. Demografický vývoj zemí třetího světa od sedmdesátých let v kombinaci se spasitelským komplexem Západu je mimořádně toxický koktejl. Ostatně, normalizační komunismus byl přeci jen silně národní, a těch pár studentů z Angoly, Kuby, Severního Vietnamu nebo Mengistovy Etiopie by asi těžko napadlo zakládat tady nějaké *no-go* zóny.

Z rozhovoru s Borisem Budenem vyjímáme:

Jste známý jako tvrdý kritik postkomunistické transformace. Přiměla vás k vašim názorům zkušenost s krvavým rozpadem Jugoslávie? Nebo to bylo něco jiného?

Už po výsledcích prvních takzvaně demokratických voleb [v Chorvatsku] jsem si přestal dělat jakékoliv iluze. Bylo mi jasné, že to, co se nazývá demokracie, není nic jiného než pokračování **druhé světové války** tak, aby se zpětně přepsaly dějiny a změnily se její výsledky. Poražení z roku 1945 se najednou ocitli na scéně jako vítězové, kteří „berou vše“, ale jen proto, aby všechno zničili. Nejen Chorvatsko, ale celý prostor bývalé Jugoslávie byl zdevastován ekonomicky, kulturně a především morálně. Nachází se teď v politické pasti – stal se z něj svazek rádoby nezávislých národních státeků, které spolu soutěží v tom, kdo poskytne horší životní úroveň svým občanům. Asi nejhorším příkladem je Bosna a Hercegovina, která se jednoduše dusí pod režimem, který na ni uvalilo mezinárodní společenství a finanční instituce. Tento režim byl navržený tak, aby ukončil válku, ale znemožňuje lidem žít normální život.

Jste tedy kritický i vůči Západu...

Neovlivnil mě jen krvavý rozpad Jugoslávie. V polovině devadesátých let jsem odjel na stipendium na prestižní akademický institut ve Vídni. Byl jsem obklopený mladými americkými učiteli, kteří dělali doktoráty na témata související s postkomunistickým „přechodem k demokracii“. Zabývali se vývojem občanské společnosti v Maďarsku, nezávislými médii v postkomunismu, přechodem od státního k soukromému vlastnictví a podobně. Byl jsem doslova v šoku z jejich fanatismu, ideologické zaslepenosti a vyprázdňenosti jejich myšlenek, které se týkaly postkomunistického Východu. Zdálo se, že o východní Evropě už všechno ví a přijeli jen proto, aby získali dotek „autenticity“ a mohli říkat: „Jo, byl jsem tam!“ Měl jsem dojem, že jsem v té nejdogmatictější stranické škole, která je totálně odtržená od reality a zajímá ji jen reprodukce její vlastní ideologie. Navíc tam byl jeden velmi nechutný prvek. Tihle akademici byli většinou muži a doslova slintali nad východoevropskými ženami. Říkali o nich, že jsou v posteli lepší a můžete je získat hrozně lacině – daleko snadněji než Západoevropanky. Za tímto účelem obvykle podnikali exkurze do Prahy. Tahle klasická orientalistická fantazie byla opravdu ponižující. Takzvaná demokracie nebo „přechod k demokracii“ se mi přestaly líbit velmi brzy.

Z přebalu Budenovy knihy Konec postkomunismu; „Ukážeme vám to, co jste o komunismu vždy věděli – takto by bylo možné zformulovat motto Muzea komunismu (jež v centru Prahy provozuje Američan! – samozřejmě pro západní klientelu). Tak třeba, komunisté sázeli všechno na rozvoj těžkého průmyslu, jenž v posledku produkoval pouze šrot a způsoboval ekologickou katastrofu. Aby si to návštěvník mohl názorně představit, byla v jednom koutu muzea zbudována socialistická dílna. Do ní byly umístěny staré, opotřebované stroje, zrezivělá motorka a nefunkční moped.“ (s. 226)

Píšete o obyvatelích bývalého sovětského bloku jako o „dětech postkomunismu“. Dítě je symbolem útlaku kolonizovaných obyvatel, kteří byli degradováni na nesvéprávné bytosti. Je postkomunismus koloniální projekt?

Metaforu „dítěte“ jsem našel v různých textech popisujících proces postkomunistické transformace: „první krůčky demokracie“, „demokracie v plenkách“, „škola demokracie“ a podobně. Jde o fantazii popisující jakýsi nový a nevinný začátek. Postava dítěte je její perfektní zhmotnění. Obrací se pouze do budoucnosti, nenese žádnou odpovědnost za

takzvanou totalitní minulost, je očištěná od veškeré špíny. A když se vyskytnou problémy a nový demokratický řád nefunguje, jak by měl? Vždycky lze říct, že se jedná o „dětské nemoci nových“ demokracií. A že „skutečná“ demokracie na nás teprve čeká někde v budoucnu.

Je tu ale samozřejmě i odvrácená strana problému. „Dítě“ se přece o sebe nedoveďe postarat, nemůže se samo rozhodovat a převzít odpovědnost za svůj život. Potřebuje poručníka, musí se vychovávat a podobně. Jinými slovy, ještě není dost zralé – a právě v tom spočívá logika přechodu k demokracii. Ti, kteří byli dostatečně zralí na to, aby svrhli obávané totalitní režimy, se náhle stali dětmi, které potřebují asistenci a dohled. Tenhle příběh není jen o zlých západních mocnostech, které dobývají svět. Je také o krizi konceptu suverenity, o tom, že suverénní moc se přesunula od tradičních národních států do nadnárodních center moci, jako je Světová banka nebo MMF [Washingtonský konsensus! Kdepak asi má sídlo Světová banka, MMF nebo OSN? – pozn. aut.]. Případně do nahodilých koalic pod eufemistickými názvy jako „mezinárodní společenství“ nebo „koalice ochotných“ [kolektivní Západ! – pozn. aut.], které vnucují svou vůli světu mimo jakýkoli právní rámec.

Žijeme tedy v éře nového kolonialismu?

Naše situace se od kolonialismu výrazně liší. Odpovědí na **kolonialismus** byl totiž boj za nezávislost ve jménu svobody národa, osvobození národa od zahraniční koloniální moci. To dnes nejde zopakovat. Proč? Protože národní suverenity už není zbraň, která by mohla uškodit centřům nadnárodní moci. Můžeme to nazvat třeba „postkoloniální situace“. V každém případě stále hledáme vhodné koncepty, kterými bychom vyjádřili naše nové politické konflikty.

Český název vaší knihy zní *Konec postkomunismu*. Co přesně máte „koncem postkomunismu“ na mysli? Znamená to, že země bývalého sovětského bloku přestaly napodobovat Západ?

Konec postkomunismu je stav, jehož význam se neomezuje jen na takzvané postkomunistické země. To, co se stále nazývá jako „Západ“ bylo stejně postkomunistické jako společnosti, kde padla komunistická vláda nebo takzvaný reálný socialismus. Postkomunismus znamenal bezpodmínečnou víru v demokracii a kapitalismus zbavený krizí a základních konfliktů. Byla to víra v jejich univerzální přenositelnost – mělo se za to, že celý svět přijme západní demokracii a ztotožní se s příslibem kapitalistické prosperity, čemuž po roce 1989 uvěřily hlavně země středovýchodní Evropy. Mělo být jen otázkou času, kdy se celý svět stane „globálním Západem“, dosáhne věčného míru, svobody a nekonečného kapitalistického růstu. Umírání této víry, která nám dnes připadá hrozně naivní a falešná, označuji jako konec postkomunismu. Období postkomunistické utopie je za námi. Je to zcela evidentní na zpackaných pokusech o vývoz demokracie v Iráku a Afghánistánu i na tragických výsledcích takzvaného **arabského jara**, které zopakovalo podobná selhání jako bývalá Jugoslávie. A je to vidět také na globální finanční krizi nebo krizi EU. Není to důsledek nějaké kulturní a civilizační zaostalosti nezápadních společností, ale spíše rozkladu samotného západního modelu, který v jeho upadající formě nelze šířit jinam.

DĚLSKÝ POTÁPĚČ

Zdroj: **Ideály roku 1989 se zvrátily ve svůj opak**. A2larm, 16. listopadu 2016.

Pozn. DP:

V retrospektivním a zároveň prvním v Československu legálním čísle Tigridova pařížského *Svědectví* z jara 1990 jakýsi Petr Příhoda píše:

„Je mi smutno z toho, jak málo je českých ctností. Sám vím pouze o jedné. Dovedeme prokouknout fígl, grif, habadůru, pózu, manýru. Falešný tón rozpoznáme o něco, někdy i o dost dřív než ostatní. Nevím, jak to bylo kdysi, ale dneska hned tak někomu nenaletíme...“

Taková naivita! Skočili jsme po tom lesklém, třpytivém celofánu, po „pozlátku“, jak psávalo *Rudé právo*, včetně tzv. českých pragmatiků a realistů – i s nimi mohl Západ obchodovat jako Angličané viktoriánské éry obchodovali s domorodci v rovníkové Africe: za několik zrcátek (soukromá konta, auta, baráčky) slonovinu (státní svrchovanost, národní stejnorodost, poměrnou soběstačnost) –, jak straky, ty nejčipernější si narvaly zobáčky kousky z porcovaného národního majetku. Co ještě zůstalo orlici?